

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ КОРОНАВІРУСНОЇ ХВОРОБИ COVID-19, УСКЛАДНЕНОЇ ПНЕВМОНІЄЮ, У НЕВАКЦИНОВАНИХ ПАЦІЄНТІВ ІЗ АРТЕРІАЛЬНОЮ ГІПЕРТЕНЗІЄЮ

О. З. Скакун

Івано-Франківський національний медичний університет;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2;
тел. 0502293269, e-mail: olexiy109921@ukr.net

Коронавірусна хвороба COVID-19 є важливою медико-соціальною проблемою. Коморбідна патологія може обтяжувати перебіг коронавірусної хвороби COVID-19 та підвищувати летальність. Метою дослідження було вивчити особливості клінічного перебігу коронавірусної хвороби COVID-19 у пацієнтів з артеріальною гіпертензією II, III стадій. Для досягнення поставленої мети обстежено 135 невакцинованих пацієнтів, які перебували на стаціонарному лікуванні з приводу коронавірусної хвороби COVID-19, ускладненої пневмонією. Пацієнтів, включених в дослідження, розділено на 2 групи: основна група, яка включала 106 пацієнтів з АГ, та контрольна група, до складу якої увійшло 29 пацієнтів, які не хворіли на АГ. За результатами дослідження в основній групі 11,3% пацієнтів померли, а в контрольній групі – 6,9% пацієнтів. Середній вік померлих обох груп був вищим за середній вік тих, хто вижив ($p=0,035$). Виявлено, що пацієнти з цукровим діабетом мали вищу летальність, ніж пацієнти, які не хворіли цукровим діабетом ($BP = 2,96 [1,01-8,67]$, $p=0,047$). Також у пацієнтів основної групи індекс маси тіла у пацієнтів, які померли, виявився вищим, ніж у пацієнтів, які одужали ($p=0,02$). Креатинін на момент виписки був вищим у основній групі ($97,8 \pm 4,0$ мкмоль/л), ніж у контрольній групі ($84,2 \pm 6,2$ мкмоль/л) ($p=0,008$). Отже, летальність внаслідок коронавірусної хвороби COVID-19, ускладненої пневмонією, у невакцинованих пацієнтів, які перебували на стаціонарному лікуванню, становила 10,4%. Підвищений індекс маси тіла, наявності цукрового діабету та похилий вік є факторами ризику летального наслідку при коронавірусній хворобі COVID-19, ускладненій пневмонією.

Ключові слова: коронавірусна хвороба, COVID-19, артеріальна гіпертензія, летальність, коморбідна патологія.

Вступ

Станом на 1 квітня 2022 року понад 6 млн людей померли внаслідок коронавірусної хвороби COVID-19 [1]. Середній показник леталь-

ності при коронавірусній хворобі COVID-19 у світі становив 3,4% [2]. Окрім «гострого» періоду коронавірусної хвороби COVID-19, у багатьох пацієнтів зберігаються симптоми протягом кількох тижнів, і навіть місяців, через що це захворювання можна вважати не лише важливою медичною, але й актуальною соціальною проблемою [3, 4]. Встановлено, що коморбідні захворювання такі як серцево-судинні хвороби, зокрема артеріальна гіпертензія (АГ), ожиріння, хронічне необструктивне захворювання легень, цукровий діабет, гостре ушкодження нирок, онкопатологія є факторами ризику важкого перебігу коронавірусної хвороби COVID-19 [5,6].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) кожен четвертий чоловік та кожна п'ята жінка хворіють на АГ, що свідчить про те, що у світі понад 1 млрд. людей страждає цією хворобою [7]. Поширення АГ зростає з віком [8]. Також з віком зростає кількість інших коморбідних захворювань, які можуть обтяжувати перебіг коронавірусної хвороби COVID-19. Зважаючи на значне поширення АГ, вивчення особливостей перебігу коронавірусної хвороби COVID-19 у зазначеної когорти пацієнтів є актуальним.

Метою є вивчити особливості клінічного перебігу коронавірусної хвороби COVID-19 у пацієнтів з артеріальною гіпертензією II, III стадій.

Матеріали та методи. Обстежено 135 невакцинованих пацієнтів, які перебували на стаціонарному лікуванні з приводу коронавірусної хвороби COVID-19, ускладненої пневмонією. У всіх пацієнтів коронавірусну хворобу COVID-19 підтверджено за допомогою ПЛР чи ІФА з визначенням IgM. Пацієнтів, включених в дослідження, розділено на 2 групи: основна група, яка включала 106 пацієнтів з АГ, та контрольна група, до складу якої увійшло 29 пацієнтів, які не хворіли на АГ.

Діагноз АГ встановлювався відповідно до критеріїв Європейського кардіологічного товариства (ESC-2018). Усі учасники дослідження підписували інформовану згоду; а саме дослідження проведено відповідно до вимог належної клінічної практики та Гельсінської декларації.

Статистичну обробку результатів дослідження проводили з використанням пакету програм Statistica 10 та MS Excel. При статистичній обробці використано критерії Шапіро-Вілка, Манна-Уїтні, Вілкоксона, Мак-Немара, Т-тест, тест Фішера, відносний ризик, кореляційний аналіз, методи стандартизації. Різницю вважали вірогідною при $p < 0,05$.

Результати дослідження. Встановлено, що пацієнти основної групи були старшими ($68,4 \pm 1,7$ років), ніж контрольної групи ($59,1 \pm 4,9$ років) ($p = 0,007$). Середній індекс маси тіла пацієнтів основної групи ($27,1 [24,6-32,0] \text{ кг/м}^2$) статистично не відрізнявся від контрольної групи ($26,8 [24,5-31,1] \text{ кг/м}^2$) ($p = 0,17$). Серед обстежених основної групи було 41 (38,7%) чоловіків та 65 (61,3%) жінок, контрольної групи – відповідно 12 (41,4%) чоловіків та 17 (58,6%) жінок (рис.1).

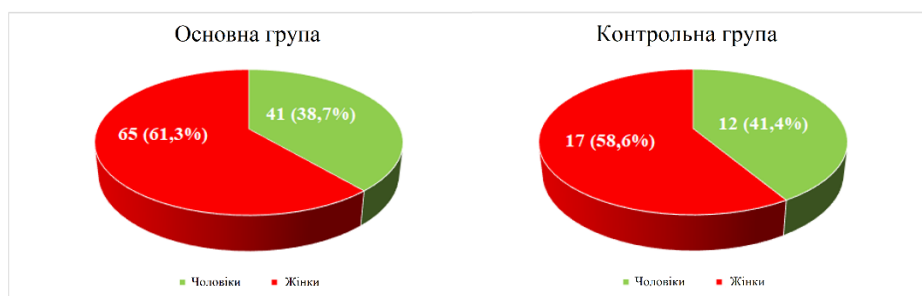

Рис. 1. Гендерна характеристика обстежених пацієнтів

Середня тривалість анамнезу АГ у пацієнтів основної групи становила $13,7 \pm 1,7$ років.

У основній групі пневмонія була двобічною у 92,5% пацієнтів, у контрольній – у 96,6% ($p=0,64$). У пацієнтів, яким проведено комп'ютерну томографію органів грудної клітки на момент госпіталізації, розраховано кількість балів за шкалою CO-RADS (Coronavirus disease 2019 Reporting and Data System). У пацієнтів основної групи CO-RADS-2 встановлено у 6,3% пацієнтів, CO-RADS-4 бали – у 6,3% пацієнтів, CO-RADS-5 балів – у 78,1% пацієнтів, CO-RADS-6 балів у 9,4% пацієнтів. У пацієнтів контрольної групи CO-RADS-5 встановлено у 75,0% пацієнтів та CO-RADS-6 – у 25,0% пацієнтів (рис. 2). Таким чином, у більшості пацієнтів обох груп індекс CO-RADS становив 5 балів.

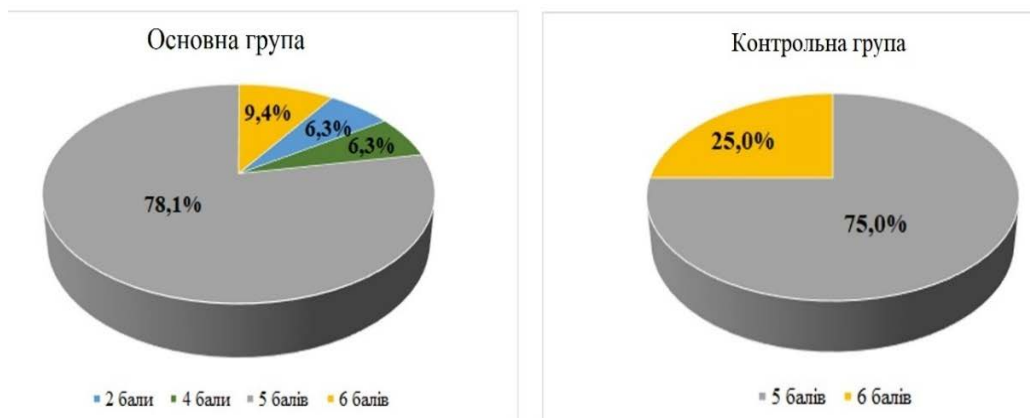

Рис. 2. Оцінка обстежених пацієнтів за критерієм CO-RADS

Відсоток об'єму ураження легеневої тканини на момент госпіталізації у пацієнтів основної групи становив $20,0 [15,0-30,0]\%$, у пацієнтів контрольної групи – $32,1 \pm 8,6\%$ ($p=0,48$).

Не виявлено статистично достовірної різниці при оцінці важкості пневмонії на момент госпіталізації за шкалою CURB-65 між пацієнтами основної та контрольної груп ($p=0,22$) (рис. 3).

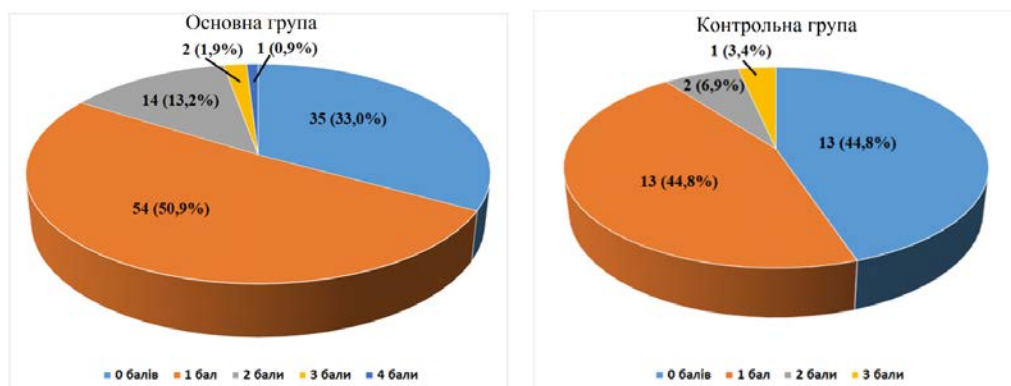

Рис. 3. Оцінка тяжкості пневмонії на момент госпіталізації за шкалою CURB-65 у основній та контрольній групах

У основній групі у 78,3% пацієнтів була II стадія АГ, а у 21,7% – III стадія. У 2 (1,9%) пацієнтів основної групи був 1 ступінь АГ, у 71 (67,0%) – 2 ступінь, у 33 (31,1%) – 3 ступінь (рис. 4).

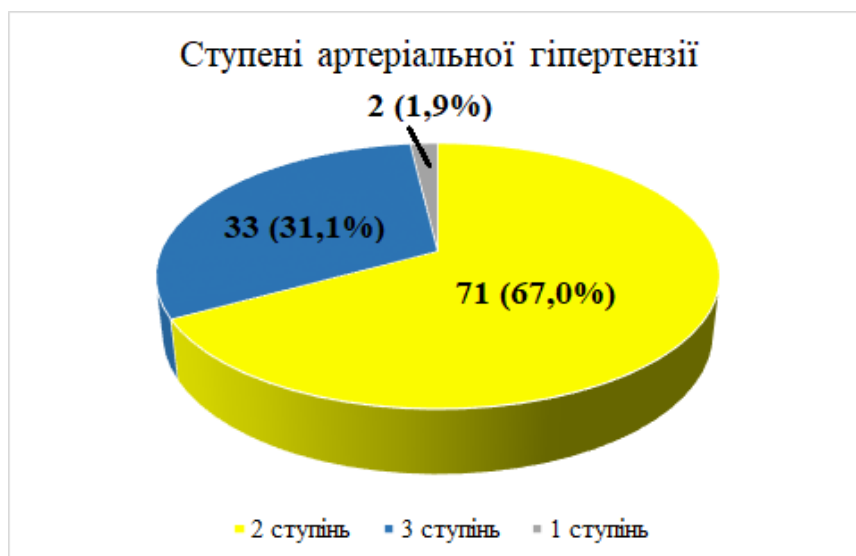

Рис.4. Ступені АГ у пацієнтів основної групи

Кардіоваскулярний ризик за шкалою SCORE-2 (2021) у пацієнтів основної групи (26,5 [15,0–36,0]) був вищим, ніж контрольної групи (12,0 [6,0–26,0]) ($p=0,0002$) (рис. 5). Згідно з шкалою SCORE-2 у пацієнтів основної групи кардіоваскулярний ризик був дуже високим у 93,4% пацієнтів та високим у 6,6% пацієнтів, а у пацієнтів контрольної групи кардіоваскулярний ризик був дуже високим у 55,2% пацієнтів, високим – у 37,9% пацієнтів, а низьким – у 6,9% пацієнтів.

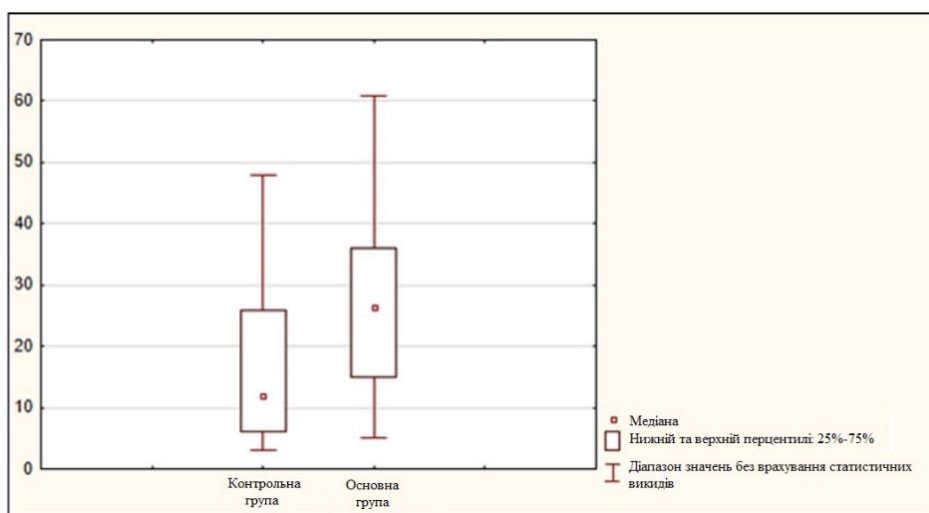

Рис. 5. Кардіоваскулярний ризик за шкалою SCORE-2 у основній та контрольній групах

Коморбідні захворювання пацієнтів основної та контрольної групи подано у табл. 1.

Таблиця 1. Основні коморбідні захворювання пацієнтів основної та контрольної груп

Захворювання	Основна група	Контрольна група	p
Цукровий діабет	34 (32,1%)	3 (10,3%)	0,02
Інфаркт міокарда у анамнезі	13 (12,3%)	0 (0%)	0,07
СН зі зниженою ФВ ЛШ	0 (0%)	2 (6,9%)	0,04
СН з проміжною ФВ ЛШ	5 (4,7%)	1 (3,4%)	1,0
Повна АВ-блокада	1 (0,9%)	0 (0%)	1,0
Фібриляція передсердь	11 (10,4%)	5 (17,2%)	0,34
Дилатаційна кардіоміопатія	0 (0%)	1 (3,4%)	0,21
Тяжка клапанна вада серця	4 (3,8%)	2 (6,9%)	0,61
Гіпотиреоз	6 (5,7%)	2 (6,9%)	0,68
Ішемічний інсульт у анамнезі	8 (7,5%)	2 (6,9%)	1,0
Геморагічний інсульт у анамнезі	1 (0,9%)	0 (0%)	1,0
Системний червоний вовчак	1 (0,9%)	0 (0%)	1,0

Таблиця 2. Скарги на момент госпіталізації та на момент виписки у пацієнтів основної та контрольної груп

Скарги	При госпіталізації			На момент виписки		
	Основна група	Контрольна група	p	Основна група	Контроль-на група	p
Кашель	87 (82,1%)	28 (96,6%)	0,07	70 (66,0%)	20 (69,5%)	0,83
Загальна слабкість	92 (86,8%)	22 (75,9%)	0,16	84 (79,2%)	24 (82,8%)	0,80
Задишка	67 (63,2%)	17 (58,6%)	0,67	55 (51,9%)	16 (55,2%)	0,84
Відчуття прискореного серцебиття	46 (43,4%)	16 (55,2%)	0,30	12 (11,3%)	3 (10,3%)	1,0
Біль у м'язах ніг	50 (47,2%)	19 (65,5%)	0,10	22 (20,6%)	5 (17,2%)	0,80
Біль у спині	38 (35,8%)	13 (44,8%)	0,39	19 (17,9%)	2 (6,9%)	0,25
Головний біль	32 (30,2%)	8 (27,6%)	1,0	11 (10,4%)	4 (13,8%)	0,74
Запаморочення	31 (29,2%)	11 (37,9%)	0,37	5 (4,7%)	4 (13,8%)	0,10
Порушення сну	67 (63,2%)	17 (58,6%)	0,67	24 (22,6%)	7 (24,1%)	1,0
Розлади смаку	23 (21,7%)	7 (24,1%)	0,80	2 (1,8%)	0 (0%)	1,0
Розлади нюху	21 (19,8%)	6 (20,7%)	1,0	11 (10,4%)	3 (10,4%)	1,0
Першіння у горлі	46 (43,4%)	11 (37,9%)	0,67	1 (0,9%)	1 (3,4%)	0,38
Закладення носа	18 (17,0%)	9 (31,0%)	0,12	0 (0%)	1 (3,4%)	0,21
Ринорея	21 (19,8%)	5 (17,2%)	1,0	0 (0%)	0 (0%)	1,0
Діарея	12 (11,3%)	2 (6,9%)	0,73	3 (2,8%)	2 (6,9%)	0,29
Біль у животі	12 (11,3%)	0 (0%)	0,07	1 (0,9%)	2 (6,9%)	0,38

Цукровий діабет у пацієнтів основної групи (32,1%) зустрічався частіше, ніж у пацієнтів контрольної групи (10,3%) ($p=0,02$). Водночас серцева недостатність зі зниженою фракцією викиду лівого шлуночка була більш поширеною у пацієнтів контрольної групи ($p=0,04$).

Суттєвої різниці у скаргах пацієнтів основної та контрольної групи на момент госпіталізації та на момент виписки не виявлено (табл. 2 і 3).

Проведено порівняння скарг пацієнтів, які одужали, на момент госпіталізації та на момент виписки. На момент виписки в основній групі кількість пацієнтів зі скаргами на відчуття прискореного серцебиття зменшилася на 32,1% ($p<0,0001$), біль у м'язах ніг – на 26,6% ($p<0,0001$), біль у спині – на 17,9% ($p=0,0002$), головний біль – на 19,8% ($p=0,0002$), запаморочення – на 24,5% ($p<0,0001$), порушення сну – на 40,6% ($p<0,0001$), розлади смаку – на 19,9% ($p<0,0001$), розлади нюху – на 9,4% ($p=0,007$), першіння у горлі – на 42,5% ($p<0,0001$), закладення носа – на 17,0% ($p<0,0001$), ринорея – на 19,8% ($p<0,0001$), діарея – на 8,5% ($p=0,01$), біль у животі – на 10,4% ($p=0,001$). Водночас кількість пацієнтів, які скаржилися на кашель ($p=0,14$), задишку ($p=0,43$), загальна слабкість ($p=0,31$), не змінилася достовірно.

Порівнюючи скарги на момент виписки та на момент госпіталізації, встановлено, що на момент виписки кількість пацієнтів контрольної

групи зі скаргами на кашель зменшилася на 27,4% ($p=0,01$), відчуття прискороного серцебиття – на 44,9% ($p=0,001$), біль у м'язах ніг – на 48,3% ($p=0,0003$), біль у спині – на 37,9% ($p=0,003$), запаморочення – на 24,1% ($p=0,01$), порушення сну – на 34,5% ($p=0,008$), порушення смаку – на 24,1% ($p=0,01$), першіння у горлі – на 34,5% ($p=0,008$), закладення носа – на 27,6% ($p=0,02$), ринорея – на 17,2% ($p=0,04$). Кількість пацієнтів з такими скаргами як задишка ($p=0,36$), загальна слабкість ($p=0,19$), головний біль ($p=0,07$), розлади нюху ($p=0,12$), діарея ($p=0,31$), біль у животі ($p=0,5$) на момент виписки достовірно не зменшилася у контрольній групі.

Середня тривалість перебування пацієнта у стаціонарі основної (13 [10–16] днів) не відрізнялася від контрольної групи (14 [9–16]) ($p=0,86$). Тривалість перебування хворого у стаціонарі не корелювала з віком ($r=-0,04$). Наявність цукрового діабету не подовжувала тривалість перебування хворого у стаціонарі ($p=0,17$).

У випадку підтвердження наявності вірусно-бактерійної асоціації призначали антибіотики. У основній групі для лікування 4 (3,8%) пацієнтів використовували один антибактеріальний препарат, у 69 (65,1%) пацієнтів застосовували антибактеріальні препарати двох груп, 17 (16,0%) пацієнтів – антибактеріальні препарати трьох груп, у 11 (10,4%) пацієнтів – антибактеріальні препарати чотирьох груп, у 4 (3,8%) пацієнтів – антибактеріальні препарати п'ятьох груп, у 1 (0,9%) пацієнта – антибактеріальні препарати шістьох груп. У контрольній групі у 16 (55,2%) застосовувалися антибактеріальні препарати двох груп, у 7 (24,1%) пацієнтів – антибактеріальні препарати трьох груп, у 3 (10,3%) пацієнтів – антибактеріальні препарати чотирьох груп, у 3 (10,3%) пацієнтів – антибактеріальні препарати п'ятьох різних груп (рис. 6). Статистично значимої достовірності щодо кількості антибіотиків, які використовувалися під час стаціонарного лікування, не виявлено ($p=0,13$). Застосовувалися антибактеріальні препарати таких груп: фторхінолони, цефалоспорини, аміноглікозиди, карбапенеми, оксазолідинони, похідні тетрацикліну, азаліди, макроліди та захищені пеніциліни.

За час стаціонарного лікування 14 (10,4%) пацієнтів, включених у дослідження, померли. При цьому в основній групі 12 (11,3%) пацієнтів померли, а в контрольній групі – 2 (6,9%) пацієнти, однак це було статистично недостовірним (BP – 1,64 [0,39 – 6,93], $p=0,50$). Середній вік померлих обох груп становив $74,3 \pm 3,2$ років та був вищим за середній вік тих, хто вижив (66 [61–72] років) ($p=0,035$). Вік померлих пацієнтів основної ($74,3 \pm 1,5$ років) та контрольної ($74,5 \pm 6,4$ років) був однаковим.

Для усунення впливу неоднорідності груп за рахунок віку та наявності цукрового діабету на показники летальності використано метод стандартизації. Стандартизовані показники летальності щодо віку у основній групі (10,2%) були вищими, ніж у контрольній групі (9,7%), це

вказує на те, що АГ є незалежним від віку фактором, який збільшує ризик летального наслідку при коронавірусній хворобі COVID-19. Стандартизовані показники летальності щодо наявності цукрового діабету у основній групі (40,5%) були вищими, ніж у контрольній групі (9,9%), це вказує на те, що АГ є незалежним від наявності чи відсутності цукрового діабету фактором ризику летального наслідку при коронавірусній хворобі COVID-19. Виявлено, що пацієнти з цукровим діабетом мали вищу летальність, ніж пацієнти, які не хворіли цукровим діабетом (ВР – 2,96 [1,01–8,67], $p=0,047$). Водночас серед пацієнтів основної групи, які померли, цукровим діабетом хворіли 58,3% обстежених. Серед померлих пацієнтів контрольної групи випадків цукрового діабету не було.

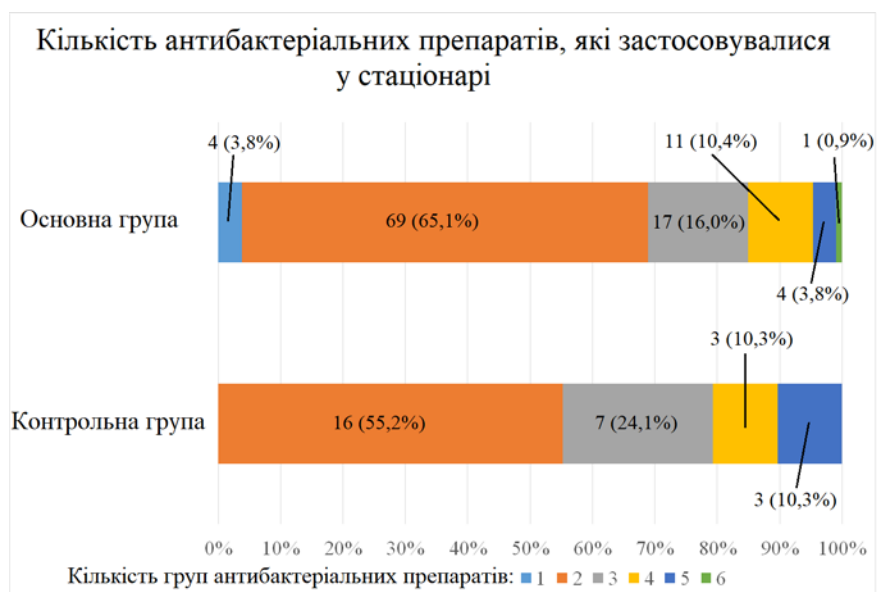

Рис. 6. Кількість груп антибактеріальних препаратів, яких застосовували у стаціонарі для лікування пацієнтів основної та контрольної груп

У пацієнтів обох груп, які померли, показник індексу маси тіла ($31,2 \pm 1,6 \text{ кг/м}^2$) був вищим порівняно з тими, що вижили ($26,7 [24,3–31,0] \text{ кг/м}^2$) ($p=0,02$). У пацієнтів контрольної групи не виявлено зв'язку підвищеного індексу маси тіла зі збільшенням смертності ($p=0,86$). Водночас у пацієнтів основної групи індекс маси тіла пацієнтів, які померли, виявився вищим ($31,7 \pm 0,9 \text{ кг/м}^2$), ніж цей показник у пацієнтів, які одужали ($26,8 [24,3–30,9] \text{ кг/м}^2$) ($p=0,02$).

У 10 (9,4%) пацієнтів основної групи та 2 (6,9%) пацієнтів контрольної групи застосовувалась неінвазивна вентиляція легень у режимі СРАР. Загальна летальність у пацієнтів, яким застосовували неінвазивну вентиляцію легень у режимі СРАР, склала 75,0%. Летальність у паці-

ентів основної групи, яким застосовували неінвазивну вентиляцію легень у режимі СРАР становила 90,0%. Водночас усі пацієнти контрольної групи, яким застосовували цей метод лікування, одужали.

Інвазивна штучна вентиляція легень застосовувалася для лікування у 5 (4,7%) пацієнтів основної групи і не використовувалася у пацієнтів контрольної групи. Усі пацієнти, яким застосовували інвазивну штучну вентиляцію легень, померли.

У відділенні інтенсивної терапії перебувало на лікуванні 12 (8,9%) пацієнтів, з яких 10 (9,4%) з основної групи та 2 (6,9%) з контрольної групи. В той же час 90,0% пацієнтів основної групи, які лікувалися у відділенні інтенсивної терапії, померли. Всі пацієнти контрольної групи, які перебували у відділенні інтенсивної терапії, вижили.

Зниження сатурації кисню за час стаціонарного лікування до рівня <92% на атмосферному кисні було у 53 (39,3%) пацієнтів, з яких у 10 (34,5%) пацієнтів контрольної та у 43 (40,6%) пацієнтів основної групи. Статистично достовірної різниці між цими показниками не виявлено (ВР – 1,18 [0,68–2,04], $p=0,56$). Кисневу терапію застосовували для лікування 50 (47,2%) пацієнтів основної та 12 (41,4%) пацієнтів контрольної груп ($p=0,68$).

За час перебування у стаціонарі тромбоцитопенію виявлено у 29,2% пацієнтів, зокрема у 27,3% пацієнтів основної групи та 36,8% пацієнтів контрольної групи ($p=0,60$). Лімфопенія спостерігалася у 60,6% пацієнтів основної групи та 53,6% пацієнтів контрольної групи ($p=0,86$). Лейкопенію виявлено у 21,0% пацієнтів основної групи та 32,1% пацієнтів контрольної групи ($p=0,35$).

Статистично достовірної різниці стосовно рівнів гемоглобіну ($p=0,84$), еритроцитів ($p=0,39$), лейкоцитів ($p=0,36$), паличкоядерних нейтрофілів ($p=0,33$), сегментоядерних нейтрофілів ($p=0,35$), лімфоцитів ($p=0,45$), моноцитів ($p=0,85$), тромбоцитів ($p=0,46$) у пацієнтів основної та контрольної груп на момент госпіталізації не виявлено. Швидкість осідання еритроцитів у пацієнтів основної ($32,3 \pm 3,0$ мм/год) та контрольної ($33,4 \pm 4,3$ мм/год) груп на момент госпіталізації також статистично не відрізнялися ($p=0,59$). Рівень глюкози крові натщесерце на момент госпіталізації пацієнтів основної групи ($6,2$ [5,4–8,5] ммоль/л) не відрізнявся від контрольної групи ($5,7$ [5,1–6,7] ммоль/л) ($p=0,15$). Максимальний показник рівня глюкози за час перебування у стаціонарі у пацієнтів основної групи становив $6,6$ [5,5–9,7] ммоль/л, контрольної групи – $5,8$ [5,3–7,1] ммоль/л ($p=0,16$).

На момент виписки рівні гемоглобіну ($p=0,65$), еритроцитів ($p=0,75$), лейкоцитів ($0,42$), сегментоядерних нейтрофілів ($p=0,25$), лімфоцитів ($p=0,08$), моноцитів ($p=0,95$), тромбоцитів ($p=0,69$) не відрізнялися у обох групах. Водночас рівень паличкоядерних нейтрофілів був вищим у пацієнтів основної групи ($3,0$ [2,0-5,0]%), ніж контрольної

(2,0[2,0–4,0]%) ($p=0,02$). Швидкість осідання еритроцитів була схожою у основній (31,2±2,7 мм/год) та контрольній (24,2±5,1 мм/год) групах ($p=0,24$). Рівень глюкози крові натще на момент виписки у пацієнтів основної (6,6[5,6–10,3] ммоль/л) групи був схожим до аналогічного показника контрольної групи (8,1±0,7 ммоль/л) ($p=0,19$).

Порівнюючи у динаміці (на момент госпіталізації та на момент виписки) показники загального аналізу крові, виявлено, що у основній групі рівні еритроцитів ($p=0,16$), гемоглобіну ($p=0,25$), лейкоцитів ($p=0,85$), сегментоядерних нейтрофілів ($p=0,26$), моноцитів ($p=0,46$), швидкості осідання еритроцитів ($p=0,06$) достовірно не змінилися. Проте рівень паличкоядерних нейтрофілів достовірно зменшився ($p<0,0001$), а рівень лімфоцитів збільшився ($p=0,03$) у основній групі. У контрольній групі рівні еритроцитів ($p=0,39$), гемоглобіну ($p=0,99$), лейкоцитів ($p=0,26$), сегментоядерних нейтрофілів ($p=0,11$), лімфоцитів ($p=0,07$), моноцитів ($p=0,96$), у динаміці не змінилися. Рівень паличкоядерних нейтрофілів зменшився у динаміці ($p=0,0007$) у пацієнтів контрольної групи. Показник швидкості осідання еритроцитів у динаміці достовірно зменшився ($p=0,03$) у пацієнтів контрольної групи.

Рівні загального білка ($p=0,55$), загального білірубину ($p=0,14$), аспартатамінотрансферази ($p=0,07$), аланінамінотрансферази ($p=0,12$), креатиніну ($p=0,66$), сечовини ($p=0,22$) на момент госпіталізації були однаковими у пацієнтів обох груп. Рівень С-реактивного білка був підвищеним у 90,1% пацієнтів основної та 92,9% пацієнтів контрольної груп ($p=1,0$). Рівень калію плазми крові пацієнтів основної групи (4,04±0,12 ммоль/л) не відрізнявся від значення аналогічного показника у пацієнтів контрольної групи (4,44±0,20 ммоль/л) ($p=0,15$). Рівень натрію також статистично значимо не відрізнявся у пацієнтів основної (144,2 [141,2–147,6] ммоль/л) та контрольної (143,8±1,2 ммоль/л) груп ($p=0,95$).

На момент виписки рівні загального білка ($p=0,14$), загального білірубину ($p=0,94$), аспартатамінотрансферази ($p=0,68$), аланінамінотрансферази ($p=0,75$) не відрізнялися у пацієнтів обох груп.

Креатинін на момент виписки був вищим у основної групи (97,8±4,0 мкмоль/л), ніж у контрольній групі (84,2±6,2 мкмоль/л) ($p=0,008$). Рівень сечовини також був вищим у пацієнтів основної групи (7,39±0,56 ммоль/л), ніж контрольної групи (5,68±0,42 ммоль/л) ($p=0,0496$). Креатинін у пацієнтів контрольної групи у динаміці зменшився ($p=0,036$), однак не змінився у пацієнтів основної групи ($p=0,88$). Сечовина у пацієнтів основної групи збільшилася у динаміці ($p=0,0009$), а у пацієнтів контрольної групи не змінилася у динаміці ($p=0,43$).

Рівні загального холестерину в пацієнтів основної (4,83±0,22 ммоль/л) та контрольної (5,02±0,42 ммоль/л) груп були схожими ($p=0,61$). Також значної різниці рівнів триацилгліцеридів у пацієнтів ос-

новної (1,5 [1,15–1,85] ммоль/л) та контрольної (1,49±0,20 ммоль/л) груп не виявлено ($p=0,69$).

Не виявлено також значної різниці й щодо фібриногену в пацієнтів основної (5,24±0,26 г/л) та контрольної (5,27±0,69 г/л) груп ($p=0,39$). Значення протромбінового індексу в пацієнтів основної (103,0 [93,8–111,5]%) та контрольної (93,8 [81,7–116,5]%) також суттєво не відрізнялися. АЧТЧ (активованій частковий тромбопластиновий час) не відрізнявся у пацієнтів основної (23,8 [21,9–27,1] с) та контрольної (24,3 [21,8–30,8] с) груп ($p=0,51$). Рівень Д-димеру в пацієнтів основної групи (1,04 [0,39–5,10] мкг/л) не відрізнявся від такого у пацієнтів контрольної групи (2,94±0,94 мкг/л) ($p=0,35$).

На момент госпіталізації кількість балів за опитувальником CAP-Sum пацієнтів основної групи (27,4±2,2 бали) та контрольної групи (25,0 [15,5–37,5] балів) була однаковою ($p=0,74$). На момент виписки у пацієнтів основної групи, які вижили, кількість балів по цьому опитувальнику становила 16,4±1,4 балів, у контрольній групі – 13,9±2,3 балів ($p=0,095$). У пацієнтів, які одужали, основної ($p<0,001$) та контрольної груп ($p<0,001$) кількість балів по опитувальнику CAP-Sum на момент виписки була достовірно нижчою, ніж на момент госпіталізації.

Висновки

1) Серед госпіталізованих з приводу коронавірусної хвороби COVID-19 пацієнти з АГ є старшими за віком; цукровий діабет у них зустрічається частіше.

2) АГ погіршує прогноз щодо одужання пацієнта з коронавірусною хворобою COVID-19. АГ є незалежним від віку та наявності цукрового діабету фактором ризику летального наслідку.

3) За час перебування у стаціонарі потреба у кисневій терапії спостерігалася у 45,9% госпіталізованих. 3/4 пацієнтів, яким застосовувалася неінвазивна вентиляція у режимі CPAP, не вижили, а інвазивна штучна вентиляція легень виявилася неефективною у всіх випадках її застосування.

4) На момент виписки у пацієнтів з АГ рівень креатиніну та сечовини є вищим, ніж у пацієнтів, які не хворіють АГ, що, ймовірно, свідчить про те, що у пацієнтів з АГ внаслідок коронавірусної хвороби COVID-19 більшою мірою порушується функція нирок, ніж у пацієнтів без АГ.

5) Летальність внаслідок коронавірусної хвороби COVID-19, ускладненої пневмонією, у невакцинованих пацієнтів, які перебували на стаціонарному лікуванні, становила 10,4%. Підвищений індекс маси тіла, наявності цукрового діабету та похилий вік є факторами ризику летального наслідку при коронавірусній хворобі COVID-19, ускладненій пневмонією.

Література

1. Коронавірус (COVID-19). [online] Available at: <<https://news.google.com/covid19/map?hl=uk&mid=%2Fm%2F02j71&gl=UA&ceid=UA%3Auk>> [Accessed 1 April 2022].
2. WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 3 March 2020. [online] Available at: <<https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---3-march-2020>> [Accessed 2 April 2022].
3. Raveendran A.V., Jayadevan R, Sashidharan S. Long COVID: An overview. *Diabetes Metab Syndr.* 2021 May-Jun;15(3):869-875. doi: 10.1016/j.dsx.2021.04.007.
4. Ghaffari Darab M, Keshavarz K, Sadeghi E, Shahmohamadi J, Kavosi Z. The economic burden of coronavirus disease 2019 (COVID-19): evidence from Iran. *BMC Health Serv Res.* 2021 Dec;21(1): 132. doi: 10.1186/s12913-021-06126-8.
5. Sanyaolu A, Okorie C, Marinkovic A, Patidar R, Younis K, Desai P, et al. Comorbidity and its Impact on Patients with COVID-19. *SN Compr Clin Med.* 2020 Aug;2(8):1069-76. doi: 10.1007/s42399-020-00363-4.
6. Dessie ZG, Zewotir T. Mortality-related risk factors of COVID-19: a systematic review and meta-analysis of 42 studies and 423,117 patients. *BMC Infect Dis.* 2021 Dec;21(1):855. doi:10.1186/s12879-021-06536-3.
7. WHO.int. 2022. Hypertension. [online] Available at: <https://www.who.int/health-topics/hypertension/#tab=tab_1> [Accessed 3 April 2022].
8. Buford TW. Hypertension and aging. *Ageing Res Rev.* 2016 Mar;26:96-111. doi: 10.1016/j.arr.2016.01.007.

Стаття надійшла до редакційної колегії 10.02.2022 р.

FEATURES OF COVID-19-ASSOCIATED PNEUMONIA IN UNVACCINATED PATIENTS WITH ARTERIAL HYPERTENSION

O. Z. Skakun

*Ivano-Frankivsk National Medical University;
76000, Ivano-Frankivsk, Mazepy street, 114;
ph. 0502293269, e-mail: olexiy109921@ukr.net*

Coronavirus disease 2019(COVID-19) is an important medical and social problem. Comorbidities may aggravate the clinical course of COVID-19 and increase mortality. The aim of this study was to investigate the clinical course of the COVID-19 in patients with stages II and III hypertension. 135 unvaccinated patients hospitalized for the COVID-19 complicated by pneu-

---

monia were examined. The patients included in the study were divided into 2 groups: the main group (106 patients with hypertension) and the control group (29 patients without hypertension). In the main group, 11.3% of patients died, and in the control group, 6.9% of patients died. The mean age of the dead patients of both groups was higher than the mean age of the survivors ($p = 0.035$). It was found that patients with diabetes mellitus had a higher mortality rate than patients who did not have diabetes mellitus ($RR = 2.96 [1.01-8.67]$, $p = 0.047$). Also, in the main group, the body mass index in patients who died was higher than in survivors ($p = 0.02$). Creatinine level at the time of discharge was higher in the main group ($97.8 \pm 4.0 \mu\text{mol/L}$) than in the control group ($84.2 \pm 6.2 \mu\text{mol/L}$) ($p = 0.008$). So, the lethality rate due to COVID-19 complicated by pneumonia in unvaccinated inpatients was 10.4%. Increased body mass index, diabetes mellitus, and old age are risk factors for death from the COVID-19 complicated by pneumonia.

Key words: *coronavirus disease, COVID-19, hypertension, mortality, comorbidity.*